

Проблемні аспекти встановлення лінгвальних фактів заперечення збройної агресії РФ проти України

Юлія Браїлко

Канд. філол. наук, доц., Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5203-7479>, e-mail: santie@ukr.net

Наталія Кисла

Канд. філол. наук, Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-6647>, e-mail: kislaya_nataliya@ukr.net

Порушено актуальну проблему встановлення лінгвальних фактів заперечення збройної агресії РФ проти України в межах судової лінгвістичної експертизи у кримінальних провадженнях за ст. 111-1, 436-2 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: судова лінгвістична експертиза; Кримінальний кодекс України; збройна агресія; заперечення.

Problematic Aspects of Establishing Linguistic Facts Denying Armed Aggression of Russian Federation Against Ukraine

Iuliia Brailko, Nataliia Kysla

Urgent problem of establishing linguistic facts of denial of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine within the framework of forensic linguistic examination in criminal proceedings under Art. 111-1, 436-2 of Criminal Code of Ukraine.

Keywords: forensic linguistic examination; Criminal Code of Ukraine; armed aggression; denial.

Новелами сучасного законодавства є статті Кримінального кодексу України, які набули чинності 16.03.2022 р. після початку повномасштабної збройної агресії РФ. З-поміж них ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», у якій криміналізовано «публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України», і ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників», у якій криміналізовано «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України» [1].

Перед судовими експертами постали нові проблеми, пов'язані з виявленням лінгвальних ознак заперечення збройної агресії РФ проти

України, та нові виклики, спричинені нагальною потребою розроблення відповідної методики.

У 20-томному словникові української мови лексема «заперечення» витлумачена як «1. Дія за знач. заперечити. 2. Заява про незгоду з ким-, чим-небудь, доказ проти чогось. 3. Невизнання існування, значення, доцільності чого-небудь. 4. філос. Знищення, подолання, заміна старого новим, попереднього наступним у процесі поступального розвитку. 5. лінгв. Передавання за допомогою різних мовних засобів того, що зв'язок між елементами висловлення уявляється як такий, що реально не існує або взагалі відсутній» [2].

І. Жук пояснює заперечення збройної агресії РФ проти України або заперечення тимчасової окупації частини території України як «їх невизнання, спростування фактів агресії або окупації, заяви про недостовірність таких фактів. Наприклад, заперечення фактів вчинення російськими військовослужбовцями воєнних злочинів на тимчасово окупованих територіях України, ствердження, що такі злочини є «постановкою» тощо. <...> Один із визначених у диспозиції

ч. 1 ст. 436-2 способів заперечення збройної агресії РФ проти України — це представлення такої агресії як внутрішнього громадянського конфлікту» [3, с. 144].

Зібраний у процесі судових лінгвістичних (семантико-текстуальних) експертиз емпіричний матеріал засвідчує частотність мовленнєвих фактів заперечення збройної агресії РФ проти України. Наприклад, типовими є позначення висловлювань, у яких збройну агресію РФ репрезентовано як визволення українських територій, а росіян, відповідно, такими, які повертають українців до нормального життя: «Время играет на Россию. Почему сейчас не выгодно освободить Харьков? Потому что есть, например, Мариуполь, есть Бердянск, ну и территории примыкающие, да? Там налаживается мирная жизнь, там происходит интеграция, там осуществляется законность и все такое прочее. И это такой яркий иллюстративный материал, который невозможно ничем перебить».

Частими є й висловлювання, у яких Україні надано статусу не об'єкта, а локусу, де відбуваються воєнні дії. Тоді суб'єктами збройного протистояння поряд із РФ стають країни Заходу / США / НАТО, як-от: «На самом деле то что сейчас происходит на территории Украины, это не война между Украиной и Россией это война между США и Россией на территории Украины». Це висловлювання має форму заперечно-стверджувальної конструкції, що стосується крайніх учасниць сучасних воєнних дій на території України. У першій частині спростовано участь України у війні з Росією («это не война между Украиной и Россией»), у другій, яка за змістом і логічною структурою протиставлена першій, стверджено, що це війна між США та Росією («это война между США и Россией на территории Украины»). Так через заміщення одного із суб'єктів дії «воювати» (Україна → США) і надання хороніму «Україна» локативного статусу відбувається заперечення збройної агресії РФ проти України.

Водночас зауважимо сумнівність установлення лінгвального факту заперечення збройної агресії РФ лише в ужитку мілітоніма «спеціальна воєнна операція» або його скорочених відповідників «СВО» / «спецоперація», що спостерігаємо в деяких експертних висновках, наведених у Єдиному державному реєстрі судових рішень. За твердженням окремих

експертів-лінгвістів, заперечення збройної агресії РФ міститься в таких висловлюваннях: «Жители поселка ОСОБА_7, что в Брянске украсили государственными флагами ЛНР и РФ целую улицу. Таким образом они решили поддержать военнослужащих, которые участвуют в спецоперации на территории Донбаса» [4]; «В ХОДЕ СВО НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ ПОГИБ КОМАНДИР ОТДЕЛЕНИЯ РАЗВЕДКИ ОСОБА_8. В ходе специальной военной операции на территории Украины погиб 30-летний уроженец Саратовской области, сержант ОСОБА_8. Об этом сообщает администрация Озинского района. ОСОБА_8 родился ИНФОРМАЦИЯ_9 в р. п. Озинки. В 2007 году окончил «Общеобразовательную школу р. п. Озинки», затем поступил в Саратовский финансово-технологический техникум по специальности «Строительство и эксплуатация зданий и сооружений». После окончания учёбы в июне 2013 года был призван на военную службу. С 2013 года продолжил военную службу по контракту, служил в должности — командир отделения группы специального назначения разведывательного батальона в бригаде разведки Черноморского Флота. Воинское звание — сержант. Выражаем глубокие и искренние соболезнования родным и близким» [5].

Відсутність підстав для лінгвістичного трактування оніма «спеціальна воєнна операція» як маркера заперечення збройної агресії РФ зумовлена тим, що, по-перше, він термінологізований у російському дискурсі так само, як і словосполучення «збройна агресія Російської Федерації проти України» — в українському. По-друге, ця власна назва та її скорочені варіанти оприявнюють семантику війни, агресії. Зокрема, у лексикографічних джерелах наведено такі тлумачення: «Военный — II прил. 1. Соотносящийся по знач. с сущ. война 1., военнослужащий, связанный с ними. 2. Свойственный войне 1., военнослужащему, характерный для них»; «Операция — II 1. Ряд стратегических военных действий, подчиненных единому плану, направленных на достижение поставленной цели. Каждое из таких действий» [6].

А от вербалізація у висловлюванні підстав для проведення «спецоперації» та/або її позитивних наслідків для українців є лінгвістичною ознакою виправдовування та/або заперечення збройної агресії РФ проти України, наприклад: «Владимир Валериевич рассказал о ходе

спецоперації на території Запорозької області, о наведенні порядку і поверненні к мирній житті на звільнених територіях. <...> Після цього репортери со всього світа оглянули місця падіння і поразення касетними боєвими частинами ракети Точка-У, випущеної по мирному місту бойовиками ВСУ Зеленського. Журналісти пообщались з постраждалими жителями, а також з родними погиблих».

Отже, експертна практика свідчить про потребу подальших наукових досліджень із

застосуванням виваженого підходу до встановлення лінгвальних ознак заперечення збройної агресії РФ проти України.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змін та допов). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 21.03.2024).
2. Словник української мови online. Томи 1—14. URL: <https://sum2oua.com/?wordid=0&page=0> (дата звернення: 21.03.2024).